

پدیدارشناسی و بگردی در زندگی روزمره‌ی ایرانی

صابر خسروی^۱، سید محمدرضا ناصرزاده^۲، امیر مانیان^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۱۸ تاریخ تایید: ۹۴/۰۳/۱۸

چکیده

امروزه با گسترش رایانه در خانواده‌های ایرانی، روز به روز به کاربران اینترنت افزوده شده و به تبع آن، وبگردی به عنوان یک پدیده‌ی نوظهور در زندگی روزمره‌ی ایرانی پدیدار گشته است. به عبارت دیگر، وب به مثابه یک نیروی اجتماعی عظیم، اعمال قدرت کرده و به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره‌ی بسیاری از ایرانیان بدل شده است. گستره‌ی اعمال نفوذ وبگردی در قالب‌های نوین کسب و کار و ورود به بازار مصرف مجازی، اهمیت شناخت این حوزه‌ها را بیش از پیش کرده است. لذا پژوهش در دست، با بررسی تجربه‌ی زیسته‌ی افراد از پدیده‌ی وبگردی قصد دارد به تعریف مناسبی برای آن در بافت زندگی روزمره‌ی جامعه‌ی ایرانی دست یابد. بدین منظور با استفاده از روش پدیدارشناسی موستاکاس، پس از انجام مصاحبه‌های عمیق با ۱۴ نمونه‌ی هدفمند، توصیف‌های ساختاری و بافتاری استخراج شد و در نهایت توصیف ترکیبی نهایی برای بازنمایی تجربه‌ی زیسته‌ی مشترک افراد از پدیده‌ی وبگردی ایرانی در متن زندگی روزمره‌شان بدست آمد.

واژگان کلیدی: وبگردی، پدیدارشناسی، زندگی روزمره، اینترنت، وب، پژوهش کیفی، مطالعات فرهنگی، رتال جامع علوم انسانی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول). SaberKhosravi@ut.ac.ir

۲. مربی، پردیس فارابی، دانشگاه تهران. nasserzadeh@ut.ac.ir

۳. دانشیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران. amanian@ut.ac.ir

مقدمه

روزگاری میشل فوکو (۱۹۸۴: ۱۰۱) در مقابل هرمنوتیک و سوال اصلی آن، مولف کیست؟ - با وارونه اندیشیدن - به پرسشی این چنینی پرداخت که مولف چیست؟^۱. به همان سیاق در اینجا نیز به جای طرح پرسش و بگردی چیست؟، کیستی و بگردی مورد مذاقه قرار گرفته است. هدف از طرح چنین پرسشی وارونه، توجه به این امر است که امروزه وب به مثابه یک نیروی اجتماعی عظیم، اعمال قدرت کرده و به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره‌ی بسیاری از ایرانیان بدل شده است. زندگی روزمره از آن دست مفاهیمی است که به دلیل ماهیت ظاهراً عادی آن آشنا و بدیهی انگاشته می‌شود (بنت، ۱۳۸۶: ۷)؛ آشنائیتی که هر چند آشناست اما لزوماً، به قول هگل، به معنای شناخته شده بودن نیست^۲ (لاجوردی، ۱۳۸۸: ۴۵). امر آشنا - به قول لفور (۲۰۰۲: ۱۵) - همه را سحر خود کرده و شناخت خودش را مشکل می‌کند. لذا برای فهم و بگردی به عنوان یکی از امور آشنا اما ناشناخته‌ی زندگی روزمره‌ی ایرانی در ابتدا با مفصل‌بندی مفاهیم زندگی مجازی، زندگی روزمره و اینترنت، مسیر را برای ارائه‌ی مجمل بیان مساله هموار ساخته و سپس با بیان روش تحقیق به نحوه گردآوری داده‌ها، ویژگی‌های هر یک از نمونه‌ها و تحلیل و نتیجه‌گیری پرداخته خواهد شد.

الف- زندگی مجازی

امروزه با گسترش رایانه در خانواده‌های ایرانی و عرضه‌ی خدمات اینترنتی به آن‌ها^۳، روز به روز به کاربران اینترنتی افزوده شده و اینترنت و بگردی به عنوان پدیده‌ای نوظهور در زندگی روزمره‌ی ایرانی پدیدار گشته و صاحب قدرت شده است. قدرتی که می‌توان آن را در قالب تعابیر فوکو (۱۳۸۹: ۳۴۸) توصیف نمود:

«این شکل قدرت خودش را بر زندگی روزمره‌ی بلا واسطه‌ای که به فرد هویت می‌بخشد، اعمال می‌کند. وی را با نشان فردیت خاص خودش مشخص می‌سازد، او را به هویت خودش می‌پیوندد، قانون حقیقتی بر وی تحمیل می‌کند که خود او باید آن را تصدیق کند و دیگران هم باید آن را در وجود او بازشناسند.»

1. what is an author?

۲. هر چند در بخشی از سنت جامعه‌شناسی، زندگی روزمره محدود به عرصه‌ی پیشا تاملی شده و جهانی از پیش ساخته شده و بدیهی پنداشته می‌شود؛ برای مثال (شوتس به نقل از توسلی، ۱۳۷۴: ۳۵۹).

۳. بر اساس آمار سال ۱۳۸۹، بیش از ۷ میلیون خانوار ایرانی رایانه دارند و حدود ۱۱ میلیون کاربر اینترنت در ایران وجود دارد (آذر، ۱۳۹۰: ۱۷).

قدرتی که در این تعبیر چارچوبی کلی را شامل می‌شود که روابط اجبارآمیز را در زمانی خاص و در جامعه‌ای خاص ایجاد می‌کند (دریفوس و رابینو، ۱۳۸۹: ۳۱۳). با این تعبیر، اینترنت نه در قامت یک محصول که تولید می‌شود برای مصرف و نه تماما در قامت یک ابزار و وسیله که برای هدفی استفاده شود، که خود در قامت عالمی قدرتمند، عالمی برای خود می‌سازد. عالمی که در آن گاه انسان‌ها را برای رفع نیازشان در خود می‌بلعد و گاه آن‌ها را به سوژه‌هایی مطیع بدل می‌کند. اینترنت بدین گونه گاهی به مثابه ایدئولوژی، با خطاب قرار دادن سوژه‌های خود، انسان‌هایی خوابگرد می‌سازد که روز و شب به هر ساز این رقاصه پیر می‌رقصند. بدین‌گونه اینترنت به مثابه یک رسانه‌ی قدرتمند، به سان مجرای عمل می‌کند که منابع فرهنگی را در اختیار افراد گذاشته و به افراد اجازه می‌دهد به صورت خلاقانه به بازتولید ساختارهای زندگی خود بپردازند و بدین طریق به پیدایش هویت‌های جدید و تاملی می‌انجامد (بنت، ۱۳۸۶: ۱۵۰). پدیده‌ی وبگردی مصرف آنلاین، از دهه‌ی ۹۰ میلادی روز به روز گسترده‌تر شده و وب به محیطی برای گشت و گذار در هزار توی صفحات اینترنت بدل شده است. محیطی جذاب اما گیج‌کننده (پالن، ۱۹۹۵: ۱۵۵۵). استفاده از شبکه‌های اجتماعی روز به روز گسترده‌ی خود را توسعه می‌بخشد تا جایی که در سال ۲۰۱۲، ۶۷ درصد از کاربران اینترنتی در امریکا از کاربران شبکه‌های اجتماعی‌اند و نکته جالب‌تر آن که بیشترین کاربران این شبکه‌ها، زنان بین ۱۸ تا ۲۹ سالند (دوگن و برنر، ۲۰۱۳: ۲). این در حالی است که برای مثال در امریکا تعداد کاربران شبکه‌های اجتماعی از ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ تقریباً ۲ برابر شده است (همپتون و همکاران، ۲۰۱۱: ۳). در این شرایط، جامعه‌ی مصرفی جدیدی، در قالب اجتماع مجازی پدیدار گشته است (رینگولد، ۱۹۹۳: ۳) که به طور مداوم در حال تعریف و باز تعریف خود است. این جهان جدید، با از میان برداشتن مرزهای بین فضای عمومی و خصوصی، سیطره‌ی وسیعی را برای خود تدارک دیده (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱: ۳۲) و از آن‌جایی که هر مصرفی خود به گونه‌ای در قامت نظام معناداری عمل می‌کند (فیسک، ۱۹۸۹: ۳۱)، مخاطبان فعال آن، به تعبیر بنیامین (۱۳۷۷: ۲۱۲)، مدام در نقش مولف ظاهر می‌شود. چنین ساختاری باعث می‌شود تا همان‌طور که زیمل نتیجه گمنامی افراد یک شهر نسبت به یکدیگر را دلیل پیدایش نیاز به تمایز شخصی و در نتیجه جستجو برای یافتن راه و روش‌های تاکید بر هویت دانست (گئورگ زیمل، ۱۳۷۲: ۶۲)، افراد دنیای مجازی نیز مدام در جستجوی تشخیص‌های جدید باشند؛ و بدین ترتیب سبک زندگی نوینی، به تعبیر بوردیو (۱۳۹۰: ۱۲۱)، و یا روش زندگی جدیدی، به تعبیر چنی (۱۹۹۶: ۳)، پدید آید. جوامع آنلاین دست به فعال‌سازی گفتمان دموکراتیک و آزاد زده و از این طریق کنش گروهی را تسریع می‌بخشد (باستانی و زمان، ۱۳۹۲: ۱۸۴). همین ویژگی در کنار محدودیت‌های بیرونی همچون مکان‌مندی و زمان‌مندی، و ویژگی‌های خاص جامعه‌ی ایران

همچون عدم وجود محیط‌های فراغتی مناسب برای جوانان، نابرابری اجتماعی در توانایی ابراز وجود و ابراز بیان و کمبود فضاهای مناسب برای قرارهای گروهی باعث شده است تا جذابیت‌های وب ایرانی، برای کاربران این حوزه، بیش از پیش به چشم آید. نفوذ مصرف اینترنت و گسترش زندگی روزمره‌ی مجازی، تأثیراتی روز به روز عمیق‌تر بر زندگی بشری گذاشته است. براساس نتایج پژوهش روی زندگی روزمره‌ی امریکایی، ۸۸٪ به نقش‌آفرینی اینترنت در زندگی‌شان اشاره کرده‌اند که از این میان ۶۴٪ ابراز داشتند که زندگی روزمره‌شان در صورت عدم دسترسی به اینترنت لطمه خواهد خورد (فالوز، ۲۰۰۴: ۲)؛ برای مثال در حوزه آموزش و پرورش، ابزارهای تکنولوژیک باعث شده است تا دانش‌آموزان تشویق به فعالیت‌های جمعی شده و خلاقیت و ابراز وجودشان بیشتر شود (پورسل، بوچانان و فردریچ، ۲۰۱۳: ۱۸) یا از دیگر تأثیرات آن می‌توان به افزایش روزآمدی در اخبار و اطلاعات، افزایش توانمندی‌های گروهی، توسعه‌ی شبکه‌های اجتماعی و افزایش سرمایه‌ی اجتماعی اشاره کرد (رینی، پورسل و اسمیت، ۲۰۱۱: ۲۵). اما همه‌ی پیامدهای این مصرف مثبت نیست؛ برای مثال می‌توان با استفاده از مفهوم کارکرد نامطلوب تخدیر لازارسفیلدی تحلیل کرد که افزایش میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، ممکن است انسان‌ها را از حالت مشارکت‌کننده فعال، به صورت آگاهی انفجالی تغییر دهد (باستانی و زمان، ۱۳۹۲: ۱۸۲)

ب- زندگی روزمره

«تعریف زندگی روزمره بسیار دشوارتر از اکثر مفاهیم جامعه‌شناسی بوده است» (فدرستون، به نقل از بنت ۱۳۸۶: ۷). تعریف زندگی روزمره سهل‌ممتنع است؛ از یک سو آشنا، دست‌یافتنی و بدیهی است و از سوی دیگر تنها عامل ثابت آن «تغییر» است و بدینسان از زیر بار هر تعریفی شانه خالی می‌کند. به عبارت دیگر زندگی روزمره زیست‌جهانی^۱ است که مهیاگر زمینه‌ای غایی است که «تمامی مفهوم پردازی‌ها و تعاریف ما از آن سرچشمه می‌گیرد و همزمان از منظر اشکال به لحاظ تخصصی قوام یافته دانش، که آن را به فراموشی سپرده‌اند، به نظر مقوله‌ی پس‌مانده‌ای جلوه می‌کند که می‌توان تمام تکه‌ها و خرده‌های آزاردهنده‌ی را که در تفکر قاعده‌مندی‌ها جای نمی‌گیرد، به درون آن پس افکنند» (فدرستون، ۱۳۸۰: ۱۶۱). به عقیده برگر و لوکمان (۱۳۸۷: ۳۵) زندگی روزمره واقعیتی نمایش داده می‌شود که دیگران آن را تحلیل می‌کنند و در ذهنشان دنیایی پیوسته می‌نماید. عده‌ای همچون گافمن (۱۳۹۱: ۱۷) این عرصه را همچون ثناتری می‌دانند که آدمیان در آن نقاب بازیگرانی به چهره زده‌اند و در تعاملاتشان چونان بازیگرانی قهار عمل می‌کنند. بنابراین فقط از طریق بازیگری است که

شخصیتی به نمایش گذاشته می‌شود و کافی است تنها خوب یا بد به نظر بیاییم (به نقل از بروس، ۱۳۸۷: ۴۳).

اهمیت توجه به زندگی روزمره در علوم اجتماعی تا بدان حد است که از نظر هوسرل، بنیانگذار پدیدارشناسی^۱، «معرفت علمی از تجربه و زندگی روزمره ریشه می‌گیرد، اما اینک از آن جدا شده است و وظیفه پدیدارشناسی آن است که میان معرفت علمی و ریشه آن، که همان تجربیات زندگی روزمره انسان است، پیوند دوباره برقرار کند» (به نقل از احمدی، ۱۳۸۵: ۹۹) و یا در جایی دیگر شوتس بیان می‌دارد که موضوع بررسی جامعه‌شناسی همان شیوه‌ای است که انسان‌ها از طریق آن زندگی روزمره‌شان را می‌سازند یا می‌آفرینند (ریترز، ۱۳۸۷: ۴۰۴). انسان‌شناسی نیز به زندگی روزمره توجهاتی نشان داده است اما در غالب اوقات به عنوان بخشی سطحی و بی‌اهمیت (گولستد، ۱۹۹۱: ۴۸۲). روش مردم‌نگار^۲ گارفینگل نیز با سرک‌کشیدن به کوچه پس کوچه‌های زندگی روزمره نشان داد که چگونه همه‌ی مناسبات کلان زندگی اجتماعی متأثر از روابط خرد در این عرصه‌ی به ظاهر بی‌اهمیت است (توحید فام و امیری، ۱۳۸۸: ۸۳).

اما هیچ‌کس تا پیش از زیمل کوشش نکرده بود تا شیوه‌های تجربه‌ی زندگی مدرن را دریابد (فریزی، ۱۳۸۶: ۲۹). برای مثال او در فلسفه پول بیان می‌دارد که پول ارتباطات را می‌سازد و از طریق رد و بدل نمودن خود پیوند میان اعضا را برقرار می‌سازد و لذا ساختار زندگی روزمره را شکل می‌دهد (دفلم، ۲۰۰۳: ۶۸). این ارتباط همچنان در دیگر آثار وی نیز مشهود است (رک به کلان‌شهر و حیات ذهنی (۱۳۷۲)، پول در فرهنگ مدرن (۱۳۷۳)، مد (۱۹۵۷)، غریبه (۱۹۵۰)، فقیر (۱۹۶۵) و... پس از زیمل، بنیامین کار وی را پی گرفت و بدین طریق می‌توان دریافت که تم اصلی آثار بنیامین پروبلماتیزه کردن زندگی روزمره است (هایمور، ۲۰۰۲: ۶۲). هایدگر نیز در هستی و زمان (۱۳۹۰) با پروبلماتیزه کردن زندگی روزمره تلاش می‌کند تا به ساخت آن عمق بخشیده^۳ و با استفاده از استعاره زندگی عاریتی می‌کوشد تا زندگی اصیل روزمره را تعریف کند. یکی دیگر از نقش‌آفرینان مهم در توجه به زندگی روزمره دوسرتوست. نام دوسرتو و تحلیل‌های وی گره در مفهوم مقاومت در برابر مستعمره شدن ساخت زندگی روزمره خورده و عمده تلاش وی یافتن لحظات مقاومت در زندگی روزمره و خلاقیت در به‌کار بستن هنر همزیستی و در عین حال مبارزه با نظام مستقر است (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۲۹)؛ مقاومتی نه در قامت اعمال روشنفکرانه، که مقاومتی در متن کردارهای عادی زندگی روزمره. به

1. phenomenology
2. ethnomethodology

۳. ساحتی که تعالی هر فردی در متن آن رخ می‌دهد (لاجوردی، ۱۳۸۴: ۱۲۷).

عبارت دیگر این نوع مقاومت آشکار نیست و به بیان فوکو (۱۳۸۹: ۳۴۶) از طریق مقاومت است که خود را آشکار می‌کند و این مقاومت را می‌توان و باید در کردارهای عادی زندگی روزمره یافت (کاظمی، ۱۳۸۴: ۱۱۳). بودریار (۱۳۹۰: ۳۱) نیز با بیان آنکه زندگی روزمره تجمیع کارها و فعالیت‌های روزمره نیست، آن را چیزی بیش از این می‌داند. کوتاه سخن آنکه نظریات زندگی روزمره طیفی متفاوت را در خود جای می‌دهد؛ از انفعال محض تا فعالی بیش از حد، اما آنچه در این میان مهم می‌نماید این است که نظریات متاخر به سمت مفهوم مقاومت در برابر نظام‌های رسمی آن هم در بطن زندگی روزمره سوق پیدا کرده‌اند (کاظمی، ۱۳۹۲: ۱۳) و اینگونه نقش آن پر رنگ شده و فهم آن ضروری می‌نماید.

بیان مسأله

با پیدایش فضای دیجیتال و پیشرفت‌های فناورانه در سال‌های اخیر، در کنار دنیای واقعی و ارتباطات ملموس و عینی با جهان طبیعی و صنعتی، جهانی دوم یعنی جهان مجازی خلق شده است؛ جهانی که روز به روز سایه‌ی سیطره‌ی قدرت خود را بر جهان واقعی‌مان بیشتر و بیشتر می‌کند؛ هر چند نمی‌توان میان این دو جهان خط و مرز دقیقی کشید. جهان جدید، جهان کدهاست؛ جهانی که در آن فرد تصویر صمیمی‌ترین دوستان و آشنایان خود را می‌بیند، اما آن تصویر نه واقعیت و نه جزئی از واقعیت که صرفاً کدهایی است که به رنگ و شکل آن در آمده‌اند؛ کدهایی که افتراق آن با جهان واقعی را می‌شود در پنج خصیصه خلاصه کرد:

- ۱- فقدان حد و مرز جغرافیایی ۲- جهان نمادین ۳- دسترسی‌پذیری ۴- صنعتی‌بودن و
- ۵- واقعیت مجازی (عاملی، ۱۳۸۷: ۴۵). همه‌ی این دلایل باعث گرایش روز افزون افراد به جهان مجازی شده است. این حرکت از جهان واقعی به مجازی را می‌توان نمادی از همان تعبیر احساس مهاجرت بشری، به تعبیر هلد (۱۹۹۹)، دید؛ مهاجرت و شاید چیزی فراتر از آن، فرار انسان سرگشته‌ی مدرن از غار تنهایی (هامبورگر و بن آرتزی، ۲۰۰۰: ۴۴۷).

ظهور جامعه‌ی شبکه‌ای، به تعبیر کاستلز (۱۹۹۹)، اقصی نقاط عالم را از طریق ایجاد طیف وسیعی از اجتماعات مجازی به هم مرتبط ساخته است (دوران، ۱۳۸۲: ۵۵). این اجتماعات نوظهور علاوه بر تاثیرات در سطح کلان (برای مثال ن.ک به پیامد اینترنت در توسعه‌ی سیاسی)، (میناوند، ۱۳۸۷)، اینترنت، جنبش‌های اجتماعی جدید و بسیج اعتراض‌ها (سردارنیا، ۱۳۸۸)، نقش اینترنت در توسعه‌ی سیاسی (جعفری و روحانی، ۱۳۹۳) و (عقیلی و جعفری، ۱۳۹۱)، اینترنت در خدمت توسعه‌ی فرهنگی (نوکاریزی، ۱۳۷۹) و (کوشا، ۱۳۸۰)، شکل‌گیری نوعی جامعه‌ی جهانی اضطراب (عاملی، ۱۳۸۲) و اینترنت و تغییر اجتماعی در ایران (منتظر قائم و شاه‌قاسمی، ۱۳۸۷)، در سطح خرد نیز بر زندگی روزمره‌ی کنشگران تاثیر

گذاشته است. از طرفی نیز اولین مواجهه‌ی افراد با اینترنت نه از طریق آموزش، که از سر کنجکاو و به تعبیری کاربری تفننی و بازیگوشانه است و این نوع کاربری تفننی در روند مصرف آنلاین افراد نیز همیشه وجود داشته است (دوران و گنجی، ۱۳۸۷: ۱۱۶). همین امر باعث شده است تا در این کهکشان اینترنت، به تعبیر کاستلز (۲۰۰۳)، فرد در خلوت خود و بدون نظارت هیچ ناظر بیرونی، به گشت و گذار در هزارتوی صفحات اینترنت بپردازد و این گم‌نامی نه تنها مزیتی برای کاربران ایجاد می‌کند که حتی باعث افزایش صمیمیت در فضاهای گفتگویی (چت) می‌شود (دهقان و نیکبخش، ۱۳۸۵: ۱).

از طرف دیگر نیز هر رسانه‌ای باعث شکل‌گیری هویت‌های جدیدی می‌شود (کریستوفرز، ۲۰۰۷: ۲۸۴) و اینترنت نیز از این قاعده مستثنا نیست. پژوهش‌های زیادی موکد تاثیرات اینترنت بر زندگی روزمره کاربران آن است تا جایی که حتی از اینترنت به مثابه منبع ایجاد هویت در زندگی روزمره نیز سخن به میان می‌آید (فاضلی و طالبیان، ۱۳۹۱: ۵۸). همچنین برخی از تحقیقات سخن از افسردگی (یانگ، ۱۹۹۶)، فقدان عزت نفس، اجتماع‌گریزی و درون‌گرایی (مارلت و همکاران، ۱۹۸۸) به عنوان نتایج اعتیاد به اینترنت نام برده‌اند. پژوهش‌های زیادی روی تاثیرات اینترنت بر جامعه صورت پذیرفته است؛ (برای مثال ن.ک به ساندرز و همکاران، ۲۰۰۰)، (کراوت و همکاران، ۱۹۹۸)، (رینی و همکاران، ۲۰۱۱) و (همپتون و همکاران، ۲۰۱۱). در میان پژوهش‌های داخلی نیز، تاثیرات اینترنت روی زندگی روزمره مشهود است. برای مثال نشان داده است میان زمان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی، رابطه‌ی معنادار و معکوس وجود دارد (محسنی، دوران و سهرابی، ۱۳۸۵: ۹۵). در پژوهشی دیگر بور بور حسین‌بیگی (۱۳۸۳) به وجود رابطه‌ی معنادار بین میزان استفاده از اینترنت و شکاف ارزش‌های دو نسل در زمینه ارزش‌های خانوادگی اشاره می‌کند. پاک سرشت (۱۳۸۵) نیز با بررسی سبک‌های فراغتی جوانان تهران، فراغت آنلاین را تداوم تجربه‌های فراغت غیر آنلاین می‌داند. همچنین دیگر پژوهش‌ها نیز بر کاهش سلامت روان (علوی، هاشمیان و جنتی‌فرد، ۱۳۸۷)، تغییر در عادات زندگی و زندانی‌شدن در تنهایی (پاشایی، نیک‌بخت نصرآبادی و توکل، ۱۳۸۷)، تکثر هویتی فردی و بحران هویت (معینی علمداری، ۱۳۸۴)، بحران اخلاقی (ربیعی و رضائیا، ۱۳۹۱) و افزایش احساس تنهایی (سلیمی، جوکار و نیک‌پور، ۱۳۸۸) در هنگام استفاده از اینترنت اشاره داشته‌اند.

روش‌شناسی: پدیدارشناسی

پدیدارشناسی^۱ رویکردی است که ردپای آن را هم در فلسفه و هم روش‌شناسی مستقل در

1. phenomenology

علوم اجتماعی می‌توان دید. پدیدارشناسی با تمرکز بر تجربیات مشترک عده‌ای از یک پدیده‌ی خاص آن را توصیف و معنا می‌کند (موستاکاس، ۱۹۹۴: ۲۷). به تعبیر دیگر، هدف اصلی پدیدارشناسی کاهش یا تقلیل تجربیات فردی عده‌ای خاص نسبت به یک پدیده، به منظور توصیف ماهیت همه شمول^۱ آن است (ون مانن، ۱۹۹۰: ۸).

به طور کلی دو رویکرد پدیدارشناسی را می‌توان به کار برد: پدیدارشناسی هرمنوتیک^۲ و پدیدارشناسی تجربی، استعلایی یا روانشناختی^۳. پدیدارشناسی روانشناختی یا استعلایی که توسط موستاکاس بیان شده است، به جای تمرکز بر تفسیر محقق، بر توصیف تجربیات مشارکت‌کنندگان متمرکز است و همچنین تأکید خاصی بر مفهوم اپوخه یا براکتینگ هوسرلی دارد. مفهوم اپوخه، بیان‌کننده تلاش محقق به منظور کنارگذاشتن تجربیات قبلی خود از پدیده (تا حد امکان) و کسب دیدگاهی تازه نسبت به پدیده مورد بررسی است (بیچ، ۱۹۹۹: ۸۰) تا جایی که آن را درست مثل کودکی که برای اولین بار آن را تجربه می‌کند، ببیند. البته موستاکاس در این رابطه این نکته را می‌پذیرد که این وضعیت (اپوخه) به ندرت قابل دستیابی است (بندال، ۲۰۰۶: ۱۲۵).

از آن‌جا که مرور تحقیقات پیشین، حکایت از ضعف تعاریف و مدل‌های موجود در تبیین پدیده‌ی وبگردی در زندگی روزمره‌ی ایرانی دارد، به‌کارگیری روش پدیدارشناسی تفسیری توجیه‌پذیر به نظر می‌رسد. بنابراین در این تحقیق، تعریف پدیده‌ی وبگردی در متن زندگی روزمره‌ی ایرانی که برگرفته از تجربیات زیسته‌ی افراد درگیر با این موضوع می‌باشد، به کمک پدیدارشناسی تفسیری استعلایی موستاکاس (یکی از طرح‌های روش تحقیق پدیدارشناسی تفسیری- هرمنوتیک) و براساس داده‌های جمع‌آوری شده در مصاحبه‌های عمیق در بافت جامعه ایران ارائه می‌شود.

جمع‌آوری داده‌ها

در پدیدارشناسی تفسیری، صورت‌بندی^۴ داده‌ها در سه سطح اصلی انجام می‌شود: سطح بافتی^۵، سطح ساختاری^۶ و سطح ترکیبی^۷. محقق در توصیف بافتاری با استفاده از عبارات معنادار و مضامین، آنچه که مشارکت‌کنندگان تجربه کرده‌اند را توصیف می‌کند. در توصیف ساختاری

1. Universal Essence
2. hermeneutic phenomenology
3. empirical, transcendental or psychological phenomenology
4. explication
5. contextual level
6. structural level
7. composite level

ساختاری تمرکز بر چگونگی تجربه‌ی مشارکت‌کنندگان است و در انتها محقق با توجه به توصیفات بافتی و ساختاری، یک توصیف ترکیبی ارائه می‌دهد.

بدین منظور، در اولین گام برای پیدا کردن مشارکت‌کنندگان نمونه‌گیری صورت پذیرفت. نمونه‌گیری به شیوه‌ی هدفمند، شیوه‌ی مرجع در طرح‌های پدیدارشناسی است (کرسول، ۲۰۱۲: ۱۴۹). نمونه‌گیری هدفمند بدان دلیل در این مطالعه به کار می‌رود که اجازه می‌دهد آن دسته از شرکت‌کنندگانی انتخاب شوند که پدیده‌ی وبگردی را تجربه کرده باشند. به علاوه، نمونه‌گیری هدفمند بدان دلیل انتخاب می‌گردد که این مطالعه نیاز به تعداد مشخصی از افراد برای انجام مصاحبه داشته که می‌توانند اطلاعات ارزشمندی را ارائه نمایند. بدین ترتیب با ۱۴ نفر از افراد مصاحبه‌ی عمیق صورت پذیرفت. منطق حاکم بر انتخاب این نمونه آن بود که مطالعه شامل کسانی می‌گردید که پدیده‌ی وبگردی را تجربه کرده‌اند. مصاحبه‌ها به شکلی انفرادی توسط مصاحبه‌شونده و در فضای اینترنت (اغلب توسط نرم‌افزار اسکایپ) انجام گرفت. دلیل مصاحبه در چنین شرایطی، حضور مصاحبه‌شونده در فضای اصلی تحقیق و به نحوی مشاهده و مشارکت با وی در فضای اصلی تحقیق (وب) است. محقق، چنان تنظیم کرده که ۳۰ تا ۴۵ دقیقه به هر مصاحبه تخصیص یابد، ولی دریافت که چنانچه به دلیل عمق اطلاعات دریافتی، نیاز به زمان بیشتری برای مصاحبه احساس گردد، این انعطاف‌پذیری را داشته تا همچنان به مصاحبه با فرد ادامه داده تا مصاحبه وی پایان یابد. تمرکز اصلی در روش موستاکاس بر دو سوال است: در ارتباط با پدیده‌ی وبگردی، ۱- چه چیز را تجربه کرده‌اید؟ و ۲- آن را چگونه تجربه کرده‌اید؟ البته در حین مصاحبه به تناسب هر نمونه، سوالات دیگری نیز پرسیده می‌شود اما تمرکز اصلی بر همین دو سوال است. پس از هر مصاحبه، تحلیل‌های مربوطه به آن (تحلیل بافتاری، ساختاری و ترکیبی) صورت گرفته و سپس به انجام مصاحبه با نمونه‌ی بعدی پرداخته شد. داده‌های دریافتی از نمونه‌ی ۱۰ به بعد به اشباع رسید که مصاحبه‌ها جهت اطمینان بیشتر تا نمونه‌ی ۱۴ ادامه یافت. برای اطمینان از آنچه که هوسرل آن را اپوخه می‌نامد و موستاکاس بر آن تاکید می‌کند، یعنی تعلیق همه‌ی قضاوت‌ها و دانسته‌های قبلی محقق در مورد واقعیت و رسیدن به یک نگرش خنثی در این باره، در ابتدای تحقیق در طی یک فرآیند یک ماهه، تمام نظرات و عقاید محققان به جهت کنارگذاشتن، به نگارش درآمده و ثبت گردید. سپس در مرحله‌ی تحلیل هر مصاحبه نیز، ضمن تحلیل‌های مجزا، هر مصاحبه سه بار در بازه‌های زمانی طولانی مدت (به طور پیش‌فرض دوره‌های سه، پنج و نه ماهه) مجدداً مورد تحلیل قرار گرفت. در انتها نیز تحلیل‌ها توسط یک ناظر بیرونی مجدداً بررسی گردید.

تحلیل بافتاری و ساختاری

چنانچه آمد، پس از انجام هر مصاحبه مرحله‌ی تحلیل آغاز می‌شود. این مرحله شامل توصیف بافتاری، یعنی اینکه فرد چه چیزی را در مورد پدیده‌ی مورد نظر تجربه کرده است، و توصیف ساختاری، یعنی اینکه فرد پدیده‌ی مورد نظر را چگونه تجربه کرده است، می‌باشد. در ادامه تحلیل‌های ساختاری و بافتاری هر یک از مصاحبه‌ها به صورت مجزا و نه به ترتیب زمانی مصاحبه‌ها آورده شده است.

الف- مصاحبه‌ی کد A، آنلاین متوسط روزی ۱۰ ساعت و معتاد به اینترنت

توصیف ساختاری: اینترنت بخش جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره‌ی فرد را تشکیل می‌دهد. به طوری که در بیشتر زمان‌های بیداری متصل به اینترنت است و به تعبیر خودش گاهی در خواب نیز آنلاین می‌باشد. همین امر باعث شده است تا به طور عام زیست مجازی وی اکثراً بیشتر از زیست حقیقی باشد. این تجربه تا جایی است که حتی مسایل کاری وی و همچنین ارتباطات وی با دوستان، اساتید و آشنایانش نیز در اینترنت رقم می‌خورد و علاوه بر آن مدیریت و برنامه‌ریزی زیست حقیقی وی نیز تماماً در محیط مجازی صورت می‌پذیرد. اغلب تجربه‌ی زیسته وی در چارچوب مصارف روتین و از پیش تعیین شده است هر چند که مصارف متنوعی را در این چارچوب معین تجربه می‌کند و همین امر باعث شده است تا وی خود را علی‌رغم آنچه که هست، کاربری تقریباً هدفمند در اینترنت دانسته و استفاده‌اش از اینترنت را مفید بداند. غرق‌شدگی در اینترنت (خاصه به دو صورت اول چرخش پیوسته میان صفحات وب^۱ و دوم غرق‌شدگی در شبکه‌های مجازی) یکی از رخدادهای عادی زیست مجازی اوست و وقت زیادی از وی می‌گیرد؛ به گونه‌ای که خود وی نیز اشاره می‌کند که مصارفی همچون بازی‌های آنلاین را به این دلیل که خود اینترنت آن‌قدر اعتیاد آور و وقت‌گیر هست که دیگر نمی‌خواهد بیش از گذشته اعتیادش بیشتر شود و وقتش اتلاف گردد، کنار گذاشته است. نوع ادبیات خاص برخی از محیط‌های مجازی (اعم از چت روم‌ها و برخی سایت‌ها) و همچنین گفتمان‌های حاکم در آن‌ها باعث شده است تا وی از برخی محیط‌های مجازی، غیرخودآگاهانه طرد شود. محدودیت‌های محیط بیرونی (اعم از محدودیت‌های عدم دسترسی و محدودیت‌های مسایل ممنوعه در جامعه) در کنار اینترنت به عنوان یک دانای کل باعث شده است تا حضور وی در اینترنت بازتولید شود. همچنین مفهوم آنلاین بودن و استفاده از تکنولوژی به‌روز، به طور عام در اغلب مصارف وی مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که تمامی مصارف وی را در بر گرفته و می‌توان

۱. به گونه‌ای که در صفحه‌ای مطلبی می‌بیند و به صفحه‌ی دیگری می‌رود و در آنجا مطلب دیگری می‌بیند و به صفحه‌ای دیگر می‌رود و به همین ترتیب تا آخر.

گفت اینترنت به بخشی از هویت وی بدل شده است. این مساله در کنار قدرتی که وی از ارائه‌ی مطالب و تولید محتوا در شبکه‌های مجازی و به طبع آن برخورداری از شبکه‌های اجتماعی در اینترنت به دست آورده است، باعث شده است تا مصارف وی از اینترنت در حالت کلی به مصرف پرستیژی بدل شود.

توصیف بافتاری: به دلایلی که در توصیف ساختاری بدان اشاره شد غالب مصارف زیست حقیقی فرد اعم از مصارف ارتباطاتی و کاری وی اکنون در زیست مجازیش رخ می‌دهد. به بیان دیگر عمده مصرف وی در بستر امکانات ارتباطی مجازی همچون: اسکایپ^۱ و ایمیل^۲ و جی‌تاک^۳ و همچنین شبکه‌های مجازی تحت عنوان مصارف ارتباطی (اعم از ارتباطات دوستانه و کاری و تحقیقاتی) است. بخش دیگری از تجربه وی نیز مرتبط با سرچ و خوانش مطالب درسی، علمی و یا خبرها و تحلیل‌هاست. یکی از مصارف مهم وی نیز مصارف ابداعی در قالب تولید و به اشتراک‌گذاری محتوا در محیط‌های مجازی خاصه در بلاگ شخصی و صفحات وی در شبکه‌های مجازی است که از همین طریق عمده مصارف پرستیژی وی رقم می‌خورد. این مساله را می‌توان در توصیف تجربیات تلخ وی در قالب محیط‌هایی که در آن‌ها نتوانسته است تا از این طریق قدرت کسب کند، می‌توان به وضوح مشاهده کرد. سهل الوصول بودن و شفافیت و راحتی از دیگر عواملی است که تجربه لذت بخش مجازی وی را رقم می‌زند. همچنین از دیگر تجربیات عمده وی میتوان به تجربه خرید آنلاین و بانکداری مجازی نیز اشاره کرد.

ب- مصاحبه‌ی کد B، دانشجوی کامپیوتر و کسی که کار و زندگی شخصیش در کامپیوتر به سر می‌شود.

توصیف ساختاری: در ابتدا به دلیل حضور در خانواده‌ای فرهنگی (پدر استاد دانشگاه) و دارا بودن برادری علاقمند و آگاه به وب به این سمت کشیده شده است و در ادامه به دلیل تحصیل و همچنین شاغل شدن در زمینه کامپیوتر این حضور در فضاهای مجازی رخ داده است. و بدین ترتیب عموماً آنلاین بوده و زیست مجازی قوی‌ای دارد به طوری که اشاره می‌کند به شدت وابسته به اینترنت بوده و در زمان‌های سفر و در مکان‌هایی که دسترسی به اینترنت ندارد به شدت احساس کمبود می‌کند. به دلیل حضور در شبکه‌های مجازی همچون گودر^۴ و پلاس^۵ و داشتن شبکه‌ای از دوستان و همچنین فعالیت کاری مرتبط با اینترنت، اینترنت به بخشی از هویت او بدل شده است. تولید محتوا در سایت شخصی و صفحات شبکه‌های مجازی و بازخوردهای افراد به محتواهای تولید

1. Skype
2. Email
3. Gtalk (Google talk)
4. Gooder (Google Reader)
5. Plus (Google Plus)

شده‌ی وی، این هویت را بازتولید کرده و احساس قدرت ناشی از آن حضور وی در فضاهای مجازی را تثبیت کرده است. زیست حقیقی وی نیز تحت‌الشعاع زیست مجازی او قرار دارد به گونه‌ای که تمام برنامه‌ها و فعالیت‌های کاری، درسی، علمی و ارتباطی وی در فضای مجازی صورت می‌گیرد. به گونه‌ای که وی اشاره می‌نماید که حتی برنامه‌ریزی سفرها و تفریحات فیزیکی وی نیز از طریق جستجوهای اینترنتی برنامه‌ریزی و هماهنگ می‌شود. یادگیری بی‌واسطه از طریق اینترنت و همچنین گسترده‌گی امکانات اینترنت همچون وجود اطلاعات بی‌شمار درباره همه چیز و امکاناتی همچون جی‌تاک باعث شده است تا زیست مجازی و حضور وی در اینترنت تقویت شود. عمده مصارف غیرکاری وی مرتبط با نوعی مصرف پرستیژی و نوعی حس قدرت ناشی از پیدا کردن جایگاهی در فضای اینترنت است. به گونه‌ای که وی اشاره می‌کند دلیل عدم فعالیت در توئیتر این است که وی در آنجا کسی را نمی‌شناسد و همچنین اشاره می‌کند بلاگهایی داشته است که به دلیل آنکه کامنت‌هایی از طرف خوانندگان و بازخوردی از مخاطب نمی‌دیده است آن‌ها را تعطیل نموده است. آنلاین بودن و به روز بودن وی نه تنها در فضای مجازی که در فضای خانواده نیز برای او قدرتی مشروع ایجاد کرده به طوری که بسیاری از کارهای خانواده خاصه پدر را در اینترنت انجام می‌دهد و همچنین خانواده را به استفاده از اینترنت مشتاق کرده است^۱. با پیشرفت تکنولوژی و گسترده شدن میزان دسترسی به اینترنت، زیست مجازی وی بیشتر شده و در عین حال سرعت پایین و فیلترینگ بی‌رویه نیز از چالش‌های عمده پیش روی وی در استفاده از اینترنت است. همچنین وی در اینترنت ناخودآگاه به دنبال فضاهایی است که بتواند بخشی از محیط بی‌نهایت اینترنت را در ظرفی محدود بریزد برای مثال استفاده وی از گودر ناخودآگاه به این دلیل است که بدین طریق می‌تواند تا فضای بی‌نهایت بلاگستان فارسی را به تعدادی محدود و مشخص از بلاگهایی که پیگیریشان می‌کند، بدل نماید.

توصیف بافتاری: روند تجربه زیست مجازی وی حاکی از نوعی تکامل در مصرف است؛ تکامل و بلوغ مصرف از مصارف فراغتی و سرگرمی به مصارف جدی همچون کار و مصارف علمی به گونه‌ای که وی حتی برخی از مصارف قبلی خود همچون بازی‌های آنلاین را با شرمساری و به عنوان لکه ننگی در گذشته خود به زبان می‌آورد. وی معتقد است که مصرف بی‌هدف نداشته و استفاده‌اش از اینترنت کاملاً مفید است به طوری که در جاهایی اشاره می‌کند که برخی مصارف خود را به دلیل اتلاف وقت حذف کرده است (برای مثال استفاده از فیس بوک) اما واقعیت استفاده وی از اینترنت این قطعیت وی را زیر سوال می‌برد. عمده مصارف وی از اینترنت دو

۱. این مساله بسیار مهم است که وب توانسته حتی ساختار قدرت در خانواده‌ها را نیز تحت تاثیر خود قرار دهد و این بار فرزند پدر خود را راهنمایی کرده و به کاری توصیه‌اش کند.

بخش کاری و ارتباطی است. با نگاهی به روند مصرف وی می‌توان مشاهده کرد زیست مجازی وی تماماً نگاهی از زیست حقیقی سابق اوست.^۱ در واقع ناکارآمدی عوامل بیرونی (برای مثال برنامه‌های بد تلویزیون) در کنار سرعت و کیفیت و کارآمدی اینترنت باعث شده است تا زیست مجازی وی پررنگ‌تر شود. در کنار مصرف ارتباطی و پرستیژی از شبکه‌های مجازی، خوانش اخبار و به روز کردن اطلاعات اجتماعی و سیاسی نیز از مصارف وی محسوب می‌شود. از دیگر تجربه‌های وی میتوان به خریدهای آنلاین اشاره نمود که البته چنین تجربه‌ای برای وی در ایران به دلیل عدم اعتماد تنها مختص به خریدهایی است که پول آن در هنگام دریافت محصول اخذ می‌شود و اغلب اجناس خود را از فروشگاه‌های خارجی خریده و از طریق برادر خود دریافت میکند. استفاده‌های فراغتی محض همچون بازی‌های آنلاین از تجربیات بسیار بد وی و استفاده‌های کاری و ارتباطی از تجربیات لذت بخش اوست.

پ- مصاحبه‌ی کد C، آنلاین متوسط روزی ۳ ساعت، مخالف با وبگردی

توصیف ساختاری: هزینه‌های ارتباطی پایین و راحتی ارتباط باعث شده است تا عمده مصارف وی را مصارف ارتباطی (اعم از ارتباطات دوستانه و جلسات کاری و درسی) شکل دهد. این نوع مصرف با قوت اطلاعاتی و در دسترس بودن اطلاعات در اینترنت نیز باعث شده است تا وی بخشی از اطلاعات مربوط به کارهای خود را از این طریق تامین کند و همچنین جستجوهای علمی و درسی خود را نیز از این طریق انجام دهد. تجربه گشت و گذار در اینترنت نداشته و به تعبیر وی ترجیح می‌دهد بخوابد تا اینکه بی‌هدف در اینترنت بچرخد. همچنین بخشی از جستجوهای وی اختصاص به اموری دارد که به تعبیر خود وی نمیخواهد از کسی بپرسد. همچنین اعتقاد وی به امر که دوست دارد تا تفریحات و سرگرمی‌های فیزیکی باشد باعث شده است تا بیشتر استفاده وی علاوه بر ارتباطات تنها مختص به مسائل علمی و درسی باشد و به طور کلی دلیل رجوع وی به اینترنت در مورد اموری است که در فیزیک بیرون و در محیط حقیقی سخت رخ می‌دهد (برای مثال جستجوهای علمی و صحبت‌های با دوستان). علاوه بر اعتقاد مذکور، ترس از اعتیاد به اینترنت (با توجه به مواردی از اعتیاد به اینترنت خاصه فیس بوک که در دوستان خود مشاهده کرده است) باعث شده است تا در هیچ شبکه مجازی‌ای عضو نباشد.

۱. به عبارت دیگر اغلب مصارفی که انسان‌ها در فضای بیرونی دارند وی در فضای مجازی تجربه می‌کند و مصادیقی برای آن‌ها ایجاد کرده است. برای مثال اشاره می‌کند که وی روزنامه نمی‌خرد و تلویزیون نگاه نمی‌کند و تا به حال به بانک مراجعه نکرده است و حتی هیچ چیزی به جز لپ‌تاپ خود (حتی خودکار و کاغذ) به همراه ندارد. و یا در جایی دیگر اشاره می‌کند حتی برای خرید لوازم نیز تمام پرسش‌های خود را به جای پرس‌وجو از آدم‌ها و یا فروشنده‌گان در اینترنت انجام می‌دهد. یعنی پیش‌نیاز فعالیت‌های آفلاین وی نیز سرچ‌های آنلاین است.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی از طریق مسنجر و اسکایپ برای مصارف ارتباطی است. این نوع مصرف تا به حدی است که وی اشاره می‌کند که « من اصولاً برنامه‌ام اینه که می‌رم تو مسنجر و اسکایپ با اون کسایی که دوست دارم باهاشون چت کنم و اینا که اگه باشن خب صحبت می‌کنم و اگه نباشن اصولاً من تو اینترنت نیستم دیگه مگر اینکه کار خاصی داشته باشم.» عدم آشنایی با اسپم‌شدن ایمیل از تجربیات بد وی می‌باشد. همچنین تجربه اموری که در فضای اینترنت نسبت به فضای حقیقی بسیار راحت‌تر صورت می‌پذیرند (بمانند ثبت‌نام اینترنتی دانشگاه) از تجربیات خوب وی محسوب می‌گردد. همچنین به دلیل عدم اعتماد، اینرسی منفی نسبت به خریدهای آنلاین داشته و چنین تجربیاتی برای وی بسیار محدود باشد. ت- مصاحبه‌ی کد D، آنلاین متوسط روزی ۱۰ ساعت، استفاده کاملاً مفید و مشخص از اینترنت.

توصیف ساختاری: دائماً به اینترنت متصل است و اصولاً به اینترنت به عنوان یک ابزار ارتباطی نگاه می‌کند. عمده مصرف وی مرتبط با کارهای پژوهشی وی بوده و به دلیل آن که مطالب مورد نیازش را سخت پیدا می‌کرده وقت زیادی از وی برای این امور گرفته می‌شود. همیشه در اینترنت آنلاین است اما در اکثر موارد در اینترنت کار خاصی انجام نمی‌دهد و صرفاً آنلاین می‌باشد. به دلیل فعالیت‌های پژوهشی بر روی شبکه‌های مجازی، در شبکه‌های مجازی حضور نسبتاً فعالی دارد.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی سرچ و خوانش مطالب مرتبط با کارهای پژوهشی اوست. دیگر مصارف وی خوانش اخبار در شبکه‌های مجازی است. همچنین استفاده وی از شبکه‌های مجازی از دو جنبه صورت می‌گیرد، اول استفاده فراغتی و از سر وقت‌گذرانی و دوم مصرف کاری (به این دلیل که حوزه کاری وی رصد شبکه‌های مجازی است). در کنار این امور از طریق شبکه‌های مجازی و همچنین بلاگ‌های شخصی خود دست به تولید و به اشتراک گذاری محتوا می‌زند.

ث- مصاحبه‌ی کد E، همیشه آنلاین و مصرف‌کننده منفعل و یا حس نامطلوب نسبت به استفاده خود از اینترنت.

توصیف ساختاری: اینترنت یکی از ارکان زندگی شخصی و هویتی مصاحبه شونده است که روز را با آن آغاز و تا پایان روز از برنامه‌های ارتباطی و سرگرمی گرفته تا برنامه‌های کاری خود را در آن صرف می‌کند. این امر تا آن جایی است که به تعبیر خود وی تنظیم کردن کل زندگی وی از طریق اینترنت صورت می‌گیرد. عمده مصرف وی از اینترنت دو بخش عمده کارهای علمی و کاری (به گفته خود او ۵۰ درصد حضورش در اینترنت) و مصارف سرگرمی یا به تعبیر

خود او جانک^۱ است. به تعبیر خود او به دلیل میزان زیاد آنلاین بودن اگر هم نخواهد نمیتواند تماما مصرف هدفمند و مفید داشته باشد و طبعا زمان‌هایی دچار غرق‌شدگی در اینترنت میشود تا جایی که خود او تصریح می‌کند که بیشتر مصرف جانک خود او (که نیمی از وقتش در اینترنت را میگیرد) حاصل همین غرق‌شدگی است و ناخواسته است. البته خود وی نیز اشاره می‌کند که اغلب دلیل مصارف فراغتی خود خستگی از کارهای علمی و کاری است اما وقتی وارد این نوع مصرف می‌شود، دچار غرق‌شدگی شده و شاید ساعت‌ها وقت خود را در این زمینه تلف نماید. در این زمینه وی اشاره می‌دارد که برای مثال از فیلتر شکن استفاده نمی‌کند که به فیس‌بوک دسترسی نداشته باشد و فیس‌بوک نمی‌رود چون فیلتر شکن ندارد و بیان می‌دارد که عدم استفاده از فیلتر شکن بدین نحو یک ابزار کنترلی برای عدم غرق‌شدگی در اینترنت برای اوست. وی معتقد است که نیمی از استفاده او از اینترنت بیهوده و باطل بوده و با تشبیه کردن اینترنت به سیگار این طور ادامه می‌دهد که: «نگاه کن سیگارو تموم کسایی که میکشن یه مدتی یه سری از سیگاری که تو میکشی نیاز داری یه سریش عاده دقیقا اینجوریه یه سری چیزاش نیازه یه سریش عاده، یعنی بخوام تقسیم‌بندی کنم ۷۰ درصدش عاده که احساس می‌کنم نباشه چی میشه ولی خب فیس‌بوک بود دیگه گذاشتم کنار و چیزی نشد دیگه اینم همینطوره.» هر چند در تجربه زیسته وی لزوما مصارف فراغتی وی بطالت وقت نبوده و سر زدن به سایت‌هایی همچون دانشگاه‌های معتبر و یا مسایل بازاریابی نیز در این میان است که خود وی تاکید می‌کند که بخش اعظمی از رجوع به اینگونه سایت‌ها صرفا از سر سرگرمی است. تجربه زیست مجازی وی نشان از نوعی پیوستگی در مصرف دارد. در واقع وی به مثابه یک پرسه گرد کارتون خواب به پرسه‌زنی در محیط وب پرداخته و فردا دوباره درست از همان جای قبلی به ادامه پرسه‌زنی مشغول می‌شود. این امر را خود وی با نام بردن از امکان سیو تب‌های مرورگر فایرفاکس به هنگام خواب بیان میدارد.

توصیف بافتاری: چارچوب مصرف وی مشخص و روتین است: جی میل و مسنجر و البته کارهای پیش مانده از شب قبل که نرسیده است تا آنها را انجام دهد که عمده مصرف روتین وی مصارف ارتباطی است. همچنین مصارف ارتباطی که جز اعظمی از مصارف وی است نیز در بسترهای متنوعی چون جی تاک، اسکایپ و مسنجر صورت می‌پذیرد. با توجه به نوع کار وی، مصارف کاری اعم از تکنولوژی ریویو و انجام امور پژوهشی در کنار مصارف تحصیلی و علمی وی از مصارف عمده وی می‌باشد. هماهنگی برنامه‌های روزانه و مدیریت فردی نیز از طریق میل و همچنین بسترهای ارتباطی صورت می‌پذیرد. نگرش وی به اینترنت با تاکید بر مفهوم

آن‌لاین به معنای بر خط بودن منجر به مصارفی شده است که سریع اتفاق بیفتد و یا سرعت رخ دادن آنها در اینترنت بیشتر از محیط‌های بیرون باشد. در این زمینه خود وی با اشاره به عدم خرید کالا از طریق اینترنت به دلیل تأخیر زیاد از سفارش تا گرفتن محصول اذعان می‌دارد که دلیل استفاده زیادش از بانکداری مجازی به دلیل همین سرعت بالای خدمات است. استفاده از خدمات پر سرعت اینترنت همچون بانکداری مجازی و سرچ و خوانش مطالب علمی و کاری به همراه مسایل نهان روشی و ساختن اکانت‌های تقلبی برای سرکار گذاشتن آدم‌ها و اذیت کردنشان که به صورت عمده در فعالیت‌های فراغتی وی مشهود است نیز از مصارف لذت بخش وی بوده است.

چ- مصاحبه‌ی کد F، آن‌لاین تصادفی و بی‌برنامه و نامشخص

توصیف ساختاری: اولین مواجهات وی با فضای نت مرتبط با خوانش مطالبی پیرامون خوانندگان لس آنجلسی بوده و در اوایل مصارف فراغتی از اینترنت داشته و هنوز هم به تعبیر خود او در اینترنت وبگردی می‌کند. این وبگردی شامل گشت و گذار در سایت‌های مختلف بوده و اغلب بی‌برنامه و بی‌هدف است که به تعبیر خود وی این تجربه بی‌برنامه، تجربه‌ای مضمحل‌کننده است. در کنار این نوع مصارف، به دلیل نیازهای آکادمیک به طور پیوسته و عمده از پایگاه‌های اطلاعات علمی همچون الزیویر نیز استفاده می‌کند.

توصیف بافتاری: عمده تجربه زیست مجازی وی مرتبط با مصارف سرگرمی و فراغت بوده و به گشت و گذار در سایت‌های اخبار سرگرم‌کننده و عکس و همچنین شبکه‌های اجتماعی خاصه پلاس می‌پردازد. هر چند که خود او تجربه ورود بی‌برنامه و وبگردی را مضمحل‌کننده می‌داند اما تجربه زیست مجازی وی بیانگر نوعی وبگرد بودن اوست که خود او نیز این امر را کتمان نکرده و بیان می‌کند.

چ- مصاحبه‌ی کد G، آن‌لاین روزی ۸ ساعت و با استفاده از دستگاه‌های مختلف (موبایل، لب‌تاپ، کامپیوتر و آی‌پاد)

توصیف ساختاری: به دلیل جذابیت‌هایی، همچون نبود مفهوم زمان و مکان در فضای اینترنت و راحتی در ارتباط و جستجو تجربه زیست مجازی وی رفته رفته از حیطه ارتباط و کارهای فراغتی به کل زندگی وی تسری پیدا کرده به طوری که امروزه زیست حقیقی وی تحت تأثیر زیست مجازی او بوده و حتی خود ابراز می‌دارد که دوستانش معتقدند که اگر آن‌لاین نباشم یعنی اینکه در دسترس نیستم و آن‌لاین بودن من مساوی است با در دسترس بودنم. همچنین در بخشی از صحبت‌ها وی به گونه‌ای از اکانت خود در اینترنت به عنوان بخش مهمی از هویت خود یاد می‌کند و به این نکته اشاره می‌کند که ممکن است شماره آدم‌ها عوض شود اما به ندرت اکانتشان عوض می‌شود. در بخشی نیز خود وی با اشاره به پرستیژ حاصل از حضور در

اینترنت و آنلاین بودن و به روز بودن به این نکته اشاره می‌کند که آپ دیت بودن در جامعه ما به نوعی خود یک ارزش محسوب شده و در وهله بعد به مثابه یک جبر اجتماعی باعث می‌شود تا ناخودآگاه آدمی به درون این فضای مجازی برود^۱. همچنین افقی شدن روابط قدرت در جامعه مجازی و تبلور جامعه مدنی در محیط‌های آنلاین (به دور از دوگانه دولت-ملت) و توانایی ابراز بیان و کمرنگ بودن سلسله مراتب قدرت برای حرف زدن در این محیط نسبت به محیط بیرونی نیز از عوامل مهمی است که وی تجربه حضور خود را استمرار داده است. همچنین تولید محتوا در بلاگ شخصی و شبکه‌های مجازی و انتشار محتواها نیز باعث بازتولید هویت مجازی وی شده است. به طور کلی زیست مجازی بسیار قوی و گسترده‌ای داشته و همچنین روند این تجربه از مصارف فراغتی و سرگرمی به سمت مصارف هدفدار و جدی همچون مصارف کاری و ارتباطی و تولید محتوا رفته است. این مساله به گونه‌ایست که خود وی ابراز می‌دارد که اواخر پلاس خود را به حال تعلیق درآورده است؛ چون صرفاً دست و پاگیر بوده و مزیت ارتباطی و محتوایی نسبت به فیس‌بوک نداشته و لذا به جای پلاس در فیس بوک فعال شده است.

توصیف بافتاری: چارچوب عمده مصارف وی از پیش تعیین شده است: ایمیل و گوگل و بلاگ اما ابراز می‌دارد در همین حین اغلب مصرفش بی‌برنامه بوده و در اغلب موارد تجربه غرق شدگی رخ می‌دهد و به صورت کامل این تجربیات را شرح می‌دهد. حتی در جایی اشاره می‌دارد که فعالیت‌های هدفمند وی همچون پرداخت قبض نیز در میان این فعالیت‌های بی‌برنامه صورت می‌گیرد. چنانچه در تحلیل ساختاری بدان اشاره شد، زیست مجازی گسترده‌ای دارد: از حیطه مدیریت شخصی و ارتباطی تا بحث‌های کاری و علمی. وجود دو نوع مصرف ارتباطی و کاری باعث شده است تا وی اغلب اوقات در فضای اینترنت آنلاین باشد. فیلترینگ سایت‌ها و مواجه شدن به تواتر با صفحه پیوندها از عمده چالش‌های پیش روی وی است.

ح- مصاحبه‌ی کد H، آنلاین تصادفی و به شدت هدفمند
توصیف ساختاری: تجربه زیست مجازی وی نشان دهنده نوعی گذار از مصارف فراغتی به مصارف علمی و کاری است. به گونه‌ای که حتی وی با شرمساری از مصارف فراغتی گذشته خود یاد کرده و حتی عضویت‌های خود در شبکه‌های مجازی خاصه فیس‌بوک را به کلی به حالت تعلیق درآورده است.

۱. تعبیر خوبی از این اجبار دارد و آن هم این است که معتقد است همه ابزارهای تکنولوژی اینگونه‌اند. برای مثال موبایل را می‌گویند و اینکه در شرایط فعلی به گونه‌ایست که کسی که موبایل ندارد از سمت جامعه اصل خوانده می‌شود و همین جبر اجتماعی همه را به سمت خرید موبایل می‌کشاند حتی اگر کارکردهای آن را نیز بلد نباشند.

توصیف بافتاری: عمده تجربه زیست مجازی وی حاکی از مصارف کاری و پژوهشی است که در قالب جستجوهای مختلف صورت می‌پذیرد.

خ- مصاحبه‌ی کد I، آنلاین متوسط روزی ۶ ساعت

توصیف ساختاری: آشنایی وی با اینترنت از طریق یکی از دوستان و با رفتن به یک سایت پورن صورت گرفته و همین امر دلیلی بر عدم رغبت وی برای استفاده از اینترنت تا مدت‌های بوده است. بعدها عمده مصرف وی فراغتی و گشت و گذار در سایت‌های جوک و عکس بوده و رفته رفته هدفمند شده به گونه‌ای که به تعبیر وی چند ماهی است که تماما استفاده هدفمند و مفید از اینترنت دارد.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی متعلق به استفاده‌های کاری و مطابق با نیاز وی است. در مواردی نیز به طور محدود در شبکه‌های مجازی و همچنین سایت‌های خبری به گشت و گذار می‌پردازد. دیدن سایت پورن از تجربیات بد وی و استفاده‌های کاری از اینترنت و امکانات آن از تجربیات خوب وی است.

د- مصاحبه‌ی کد I، آنلاین متوسط ۲ ساعت

توصیف ساختاری: تجربه زیست مجازی وی بیشتر محدود به فعالیت‌های هدفمند و غالباً تحت عنوان فعالیت‌های درسی- علمی است. چنانچه خود نیز اشاره می‌کند ذاتا انسانی است که نمیتواند بیش از ۴۵ دقیقه در جایی ثابت بنشیند و به همین دلیل اعم استفاده وی از اینترنت را فعالیت‌های هدفمند و برنامه‌ریزی شده تشکیل می‌دهند. همچنین وی با حذف عوامل و بستریایی که باعث اتلاف وقت وی در اینترنت می‌شوند، مانند عضویت در فیس‌بوک به رویه استفاده مفید از اینترنت خود کمک کرده است و بدین ترتیب عمده مصرف وی روتین و مشخص بوده و به سختی سایت‌ها و یا برنامه‌هایی به این مصرف از پیش تعیین شده اضافه می‌گردد. بی‌نهایت بودن محیط اینترنت و اطلاعات بیشماری که میتوان در آن جستجو کرد و به عبارتی دیگر قدرت اطلاعاتی محیط اینترنت اصلی‌ترین عامل رجوع وی به اینترنت است.

توصیف بافتاری: تجربه زیست مجازی وی نشان‌دهنده نوعی بلوغ در مصرف و به تعبیر خود وی علمی شدن مصرف وی است؛ به گونه‌ای که در ابتدا غالب مصرف وی را فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی تشکیل میداده اما رفته رفته این مصارف به مصارف علمی (اعم از دانشگاهی و غیردانشگاهی) تبدیل شده است. به دلیل زمان محدودی که وی در اینترنت می‌گذراند، غالب مصرف وی از اینترنت را مصارف علمی- درسی تشکیل می‌دهند و عمده مصارف وی نیز غالباً مصارف روتین و هر روزه شامل چک کردن ایمیل و سر زدن به سایت‌های علمی- پژوهشی است. در کنار مصارف انفعالی درسی- علمی، وی به تولید محتواهای علمی در بلاگ شخصی خود می‌پردازد. غالب مصارف ارتباطی وی نیز همچون استفاده از مسنجر و اسکایپ به مصارف

علمی و پژوهشی وی اختصاص دارد. همچنین مصارف کاری نیز در قالب جستجو و پژوهش از دیگر مصارف عمده وی محسوب می‌شود. در کنار این نوع مصارف، می‌توان به مصارف فزاینده همچون خوانش خبرهایی پیرامون افراد مشهور و بازیگران و خوانندگان اشاره نمود که البته سهم این نوع مصرف در سبد مصرفی وی محدود و کم است. از تجربیات تلخ وی می‌توان به فیس‌بوک و عضویت در شبکه‌های مجازی اشاره نمود. دلیل تلخ خواننده شدن این نوع مصرف توسط وی کلیشه‌ای شدن روابط و عدم اعتقاد وی به داشتن ارتباطات مجازی و نامفید بودن این نوع استفاده از اینترنت است. همین عدم حضور در شبکه‌های مجازی عامل مهمی است که استفاده وی از اینترنت مفید و هدفمند است.

ذ- مصاحبه‌ی کد K، آنلاین هدفمند

توصیف ساختاری: عمده تجربه زیست مجازی وی مربوط به فعالیت‌های جدی و از پیش تعیین شده است. خوانش مطالب گوناگون و در عین حال تولید محتوا از نمونه‌های این گونه فعالیت می‌باشد. مصارف بی‌برنامه کمی داشته و به تعبیر خود وی اگر بی‌برنامه باشد سریعاً خسته شده و آفلاین می‌شود و به همین دلیل اکثر فعالیت وی در فضای اینترنت هدفمند و از پیش برنامه‌ریزی شده است.

توصیف بافتاری: عمده تجربه وی مرتبط با خوانش مطالب گوناگون اعم از داستان و خبر است. در وهله بعد تولید و به اشتراک‌گذاری محتوی در بلاگ شخصی و شبکه مجازی گوگل پلاس عمده مصرف وی از اینترنت است. همچنین به صورت محدود در دایره کوچکی از دوستان خود از جی‌تاک و ایمیل برای ارتباط روزمره با آنها استفاده می‌کند.

ر- مصاحبه‌ی کد L، آنلاین روزی ۱ ساعت با مصرف روتین و مشخص

توصیف ساختاری: مصرف روتین و کاملاً مشخصی دارد. عمده تجربه دیگر وی جستجو در مورد مطالبی که پیشتر شنیده اما هیچ وقت پیگیرشان نبوده است. دلیل استفاده‌اش از اینترنت به تعبیر خود او در مواردی است که چیزی به وی اضافه می‌کند. همچنین وی به دلیل عدم دسترسی مناسب به اینترنت، بسیار کم و محدود به اینترنت متصل می‌شود.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی مرتبط با به روز رسانی بلاگ شخصی و سایت می‌باشد. در کنار آن چک کردن ایمیل نیز وجود دارد. در موارد معدودی نیز به چرخیدن در سایت‌هایی که قبلاً میشناخته می‌پردازد.

ز- مصاحبه‌ی کد M، آنلاین روزی ۴ ساعت، با مصارف بیشتر نهان روشی و غیرقانونی

توصیف ساختاری: عمده تجربه وی از اینترنت را محدودیت‌های گفتمانی درباره مسائل جنسی در محیط پیرامونی و در کنار آن منبع لایزال و بی‌نهایت محتوای اینترنت تشکیل داده است. راحتی و سهل الوصول بودن و همچنین ناشناخته ماندن در فضای اینترنت از عوامل اصلی

جذاب برای وی است. همچنین عدم دسترسی آسان به چنین محتواهایی خاصه محتوای پورن در بیرون بیرونی باعث شده است تا تجربه وی از اینترنت بیشتر در این راستا قرار گیرد. طبعاً با توجه به نوع مصرف عمده وی، فیلترینگ و سرعت پایین از مهمترین چالش‌هایی است که وی با آن مواجه است.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی از اینترنت چنانچه اشاره گردید محتواهای پورن و سرچ مسائل جنسی است. به گونه‌ای که حتی مصرف عمده دیگر وی (مصرف ارتباطی) نیز همراستا با مسائل جنسی و با هدف دوست‌یابی جهت مسائل جنسی است. ژ- مصاحبه‌ی کد N؛ آنلاین روزی متوسط ۲ ساعت و مفید

توصیف ساختاری: عمده مصرف وی مصارف روتین و مشخص بوده و اغلب استفاده وی محدود به سرچ‌های کوتاه و چک کردن ایمیل می‌باشد. نیازهای بیرونی همچون کلاس زبان و دانشگاه باعث شده است تا وی از منبع لایزال اطلاعات اینترنت استفاده نموده و همچنین نیازهای نرم افزاری برای موبایل و کامپیوتر نیز به این استفاده افزوده است. همچنین ارتباط با دوستان سابق نیز دلیل دیگری است بر مراجعه به اینترنت اما در حالت کلی استفاده چندانی از اینترنت نداشته و اغلب بیش از ربع ساعتی در اینترنت نمی‌ماند. گنگ بودن فضای اغلب محیط‌های مجازی خاصه شبکه‌های اجتماعی بعلاوه عدم شناخت پیشینی از کاربران این فضاها باعث شده است تا در هیچ جایی به جز فیس‌بوک عضویتی نداشته باشد. بدین ترتیب استفاده خود از اینترنت را هدفمند و مفید تلقی می‌کند.

توصیف بافتاری: عمده مصرف وی از اینترنت را مصارف ارتباطی از طریق مسنجر و فیس‌بوک تشکیل می‌دهد. از دیگر مصارف وی سرچ‌های درسی - علمی است.

نتیجه‌گیری

رشد حیرت‌انگیز کاربران اینترنت در ایران و افزایش ضریب نفوذ آن باعث شده است تا پدیده‌ی وبگردی، به پدیده‌ای شایع در ایران بدل شود. پدیده‌ای که توانسته است تا تأثیرات عمیقی بر زندگی روزمره‌ی افراد بگذارد. لذا در این پژوهش برای ارائه‌ی توصیفی از پدیده‌ی وبگردی در بافت زندگی روزمره‌ی ایرانی از روش پدیدارشناسی استعلایی مویستاکاس استفاده شد و پس از انجام مصاحبه از ۱۴ نمونه و تحلیل‌های بافتاری و ساختاری آن، بازنمایی این تجربه به شرح زیر نتیجه‌گیری شد:

تجربه‌ی زیسته‌ی مصاحبه‌شوندگان حاکی از آن است که نیازهایی همچون جستجوی اطلاعات، یافتن منابع علمی، نیازهای کاری و انجام تکالیف درسی در کنار جذابیت‌های تکنولوژیکی اینترنت و مصارف فراغتی از شبکه‌های اجتماعی و بازی‌های آنلاین؛ دلیل اولیه استفاده از

اینترنت در میان آن‌ها بوده است. همچنین محدودیت‌های محیط بیرونی (اعم از محدودیت‌های عدم دسترسی و محدودیت‌های مسایل ممنوعه در جامعه) در کنار اینترنت به عنوان یک دانای کل، همچنین یادگیری بی‌واسطه و گستردگی امکانات آن؛ باعث شده است تا حضور این افراد در اینترنت بازتولید شود. افقی شدن روابط قدرت در جامعه مجازی و تبلور جامعه مدنی در محیط‌های آنلاین (به دور از دوگانه دولت-ملت) و توانایی ابراز بیان و کمرنگ بودن سلسله مراتب قدرت برای حرف زدن در این محیط‌ها نسبت به محیط بیرونی نیز از عوامل مهمی است که تجربه حضور این افراد را استمرار داده است. کمرنگ شدن مفهوم زمان و مکان در فضای اینترنت و افزون بر آن راحتی در ارتباط با جمع‌های دوستانه، کاری و تحصیلی سبب شده است تا این حضور در اینترنت تثبیت شود. پیامدهای این حضور و بازتولید آن تا بدان جایی است که تجربه زیست مجازی مصاحبه‌شوندگان رفته رفته از حیطة ارتباط و کارهای فراغتی به کل زندگی آنها تسری پیدا کرده به طوری که امروزه زیست حقیقی‌شان تحت تاثیر زیست مجازی آنها باشد. این امر را می‌توان در رفتار اغلب مصاحبه‌شوندگان در برنامه‌ریزی تمامی فعالیت‌های کاری، درسی، علمی و ارتباطی در فضای مجازی و حتی گاه‌ها برنامه‌ریزی سفرها و تفریحات فیزیکی از طریق جستجوهای اینترنتی، مشاهده کرد. بدین ترتیب در اغلب موارد، تنظیم کردن کل زندگی حقیقی آنها از طریق اینترنت صورت می‌گیرد. البته در این میان رویه‌های طرد گفتمانی^۱ و ابهام برخی فضاهای اینترنتی و آشنا نبودن مصاحبه‌شوندگان با ادبیات برخی فضاها باعث شده است تا آنها از حضور در چنین فضاهایی اجتناب نموده و یا در طول زمان از چنین فضاهایی طرد شوند. همچنین جبر اجتماعی زیست-میدان^۲ پیرامونی آن‌ها نیز ناخودآگاهی را بوجود آورده است که اینترنت، این افراد را همچون خوبگردهایی مطیع، به درون خود ببلعد. به عبارت دیگر به روز بودن در میدان اجتماعی مصاحبه‌شوندگان به نوعی خود یک ارزش محسوب شده و در وهله بعد به مثابه یک جبر اجتماعی باعث می‌شود تا ناخودآگاه آنها به درون این فضای مجازی هدایت شوند. بدین گونه با پررنگ‌شدن زیست مجازی این افراد، هویتی جدید برایشان پدید می‌آید: هویتی نشأت گرفته از پرستیژ اطلاعاتی و حضور در فضای اینترنت. به دیگر بیان، انباشت و افزایش سرمایه اجتماعی به دلیل حضور در شبکه‌های مجازی و داشتن شبکه‌ای از دوستان و نیز فعالیت‌های کاری و در بعضی موارد تولید محتوا در سایت شخصی و صفحات شبکه‌های مجازی و بازخوردهای افراد به محتواهای تولید شده آن‌ها، این

۱. با همان مفهوم فوکوئی

۲. با همان تعبیر بورديو از میدان. در اینجا با توجه به خصوصیات مصاحبه‌شوندگان، میدان همان فضای آکادمیک و دانشجویی است.

هویت را بازتولید کرده و احساس قدرت ناشی از آن، حضورشان در فضاهای مجازی را تثبیت کرده است. سابقه غرق‌شدگی در فضای اینترنت (خاصه به دو صورت: اول چرخش پیوسته میان صفحات وب^۱ و دوم غرق‌شدگی در شبکه‌های مجازی) بخشی از تجربه مصاحبه‌شوندگان را تشکیل داده است. این امر گاهی تا جایی پیش رفته است که یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌دارد که عدم استفاده از فیلترشکن، برای او یک ابزار کنترلی برای عدم غرق‌شدگی در اینترنت است، زیرا بدین طریق وی نمی‌تواند به بسیاری از شبکه‌های مجازی من جمله فیس‌بوک دسترسی پیدا کند. این غرق‌شدگی در اینترنت به همراه مصارف فراغتی همچون بازی‌های آنلاین، غالباً در اولین تجربیات کاربران از این فضاها از تواتر بیشتری برخوردار بوده است. اما با بررسی روند تجربه‌ی زیست مجازی مصاحبه‌شوندگان، به وضوح هدفمند شدن نوع مصرف؛ قابل مشاهده است. این مسأله را می‌توان ذیل مفهومی به نام «بلوغ مصرف» صورت‌بندی نمود. بدل شدن مصارف فراغتی به سمت و سوی مصارف هدفمند، اعم از مصارف کاری و تحصیلی، مسأله‌ایست که عمده تجربه مصرف‌کنندگان را تشکیل می‌دهد. این امر اغلب یا به دلیل گستردگی خدمات اینترنتی و یا به دلیل وابستگی بیش از حد کاربران به محیط‌های مجازی رخ می‌دهد. رفتار کاربران در فضای بی‌نهایت اینترنت، اغلب باعث می‌شود تا ناخودآگاه به دنبال فضاهایی باشند که در آن بتوانند بخشی از محیط بی‌نهایت اینترنت را در ظرفی محدود بریزد؛ برای مثال استفاده از فیدریدرها^۲ به این دلیل است که بدین طریق می‌تواند تا فضای بی‌نهایت مطالب بلاگستان فارسی، اخبار و سایت‌های مختلف را به تعدادی محدود و مشخص بدل نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

۱. به گونه‌ای که در صفحه‌ای مطلبی می‌بیند و به صفحه دیگری می‌رود و در آنجا مطلب دیگری می‌بیند و به صفحه‌ای دیگر می‌رود و به همین ترتیب تا آخر.

2. feed reader

منابع

- احمدی، اسدالله (۱۳۸۵) «درآمدی بر جامعه‌شناسی زندگی روزمره»، معرفت، ۴، (۱۵)، ۹۷-۱۰۶.
- آذر، عادل (۱۳۹۰) نتایج آمارگیری از کاربران اینترنت، تهران: مرکز آمار ایران.
- باستانی، سوسن و زمان، لیلا (۱۳۹۲) «تاثیر استفاده از اینترنت و ماهواره بر رفتار اجتماعی جوانان: مقایسه کاربران و غیرکاربران در شهر اصفهان»، جامعه‌شناسی ایران، ۱، (۱۴)، ۱۶۰-۱۸۶.
- برگز، پیتر و لوکمان، توماس (۱۳۸۷) ساخت اجتماعی واقعیت، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران: علمی فرهنگی.
- بروس، استیو (۱۳۸۷) جامعه‌شناسی، ترجمه بهرنگ صدیقی، تهران: ماهی.
- بنت، اندی (۱۳۸۶) فرهنگ و زندگی روزمره، ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان، تهران: اختران.
- بنیامین، والتر (۱۳۷۷) «اثر هنری در عصر تکثر مکانیکی»، ترجمه امید نیکفر جام، فارابی، ۸، (۳)، ۲۱۰-۲۲۵.
- بودریار، ژان (۱۳۹۰) جامعه مصرفی، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: ثالث.
- بودریو، پیر (۱۳۹۰) تمایز، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: ثالث.
- بور حسین بیگی، مریم (۱۳۸۳) «بررسی رابطه اینترنت و شکاف ارزش‌ها در بین دو نسل (مطالعه موردی کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تهران و والدینشان)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- پاشایی، فاطمه، نیک‌بخت‌نصرآبادی، علی‌رضا و توکل، خسرو (۱۳۸۷) «تجربه جوانان از زندگی با اینترنت: مطالعه کیفی»، علوم رفتاری، ۴، (۲)، ۳۳۳-۳۳۸.
- پاکسرشت، سلیمان (۱۳۸۵) «مصرف اینترنت در سبک‌های فراغتی جوانان تهرانی»، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱، (۲)، ۱۳۷-۱۵۸.
- توحید فام، محمد و امیری، حسینیان (۱۳۸۸) فراسوی کنش و ساختار، تهران: نشر گام نو.
- توسلی، غلام عباس (۱۳۷۴) نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران: سمت.
- جعفری، علی و روحانی، مهدی (۱۳۹۳) «بررسی نقش اینترنت در توسعه‌ی سیاسی»، پژوهش‌های ارتباطی، ۱، (۲۱)، ۱۲۳-۱۴۲.
- دریفوس، هیوبرت و رابینو، پل (۱۳۸۹) میشل فوکو: فراسوی ساختگرایی و هرمنیوتیک، تهران: نشر نی.
- دهقان، علیرضا و نیکبخش، مرسده (۱۳۸۵) «مطالعه شیوه رفتار افراد در محیط مجازی: شکل‌گیری روابط صمیمانه در اتاق‌های گپ‌زنی اینترنت»، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۲، (۲)، ۳۰-۱.
- دوران، بهزاد (۱۳۸۲) «هویت ملی و تعامل در فضای سایبرنتیک»، نامه پژوهش فرهنگی، ۴، (۷)، ۵۳-۱۰۸.

- دوران، بهزاد و گنجی، احمد (۱۳۸۷) «کاربری تفننی اینترنت توسط کاربران ۲۵ تا ۴۰ سال شهر تهران»، *تحقیقات فرهنگی*، ۳، (۱)، ۱۱۵-۱۳۰.
- ربیعی، علی و رضانیا، آوات (۱۳۹۱) «آسیب‌شناسی اینترنت و بحران اخلاقی در جوامع معاصر»، *اخلاق در علوم و فناوری*، ۴، (۷)، ۶۳-۷۰.
- رضایی، محمد (۱۳۸۴) «بازنمایی و ذهنیت‌ها: تحلیلی از زندگی روزمره دانش آموزان در مدارس تهران»، *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱، (۴)، ۱۲۳-۱۵۰.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۷) *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- زیمل، گئورگ (۱۳۷۲) «کلانشهر و حیات ذهنی»، ترجمه یوسف اباذری، *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۳، (۲)، ۵۳-۶۶.
- زیمل، گئورگ (۱۳۷۳) «پول در فرهنگ مدرن»، ترجمه یوسف اباذری، *ارغنون*، ۳، (۱)، ۳۲۵-۳۳۸.
- سردارنیا، خلیل‌الله (۱۳۸۸) «اینترنت، جنبش‌های اجتماعی جدید و بسیج اعتراض‌ها (بررسی نظری و مصداقی چند جنبش اجتماعی)»، *پژوهش‌های ارتباطی*، ۴، (۱۶)، ۱۵۱-۱۷۶.
- سلیمی، عظیمه، جوکار، بهرام و نیک‌پور، روشنگر (۱۳۸۸) «ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده اینترنت»، *مطالعات روانشناختی*، ۳، (۵)، ۸۱-۱۰۲.
- عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۷) «دو جهانی شدن‌ها و دو فضایی شدن فرهنگ: پارادایم‌های جدید فرهنگ‌شناسی»، در ع. کاظمی (ویراستار)، *مطالعات فرهنگی*، مصرف فرهنگی و زندگی روزمره در ایران (ص. ۴۳-۵۷)، تهران: جهاد دانشگاهی واحد تهران.
- ----- (۱۳۸۲) «دو جهانی شدن‌ها و جامعه جهانی اضطراب»، *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۱، (۹)، ۱۴۳-۱۷۴.
- عقیلی، سید وحید و جعفری، علی (۱۳۹۱) «نقش اینترنت در توسعه سیاسی»، *مطالعات رسانه‌ای*، ۷، (۴)، ۱-۱۰.
- علوی، سید سلمان، هاشمیان، کیانوش. جنتی‌فرد، فرشته (۱۳۸۷) «مقایسه هویت و سلامت روان در دانشجویان استفاده کننده از اینترنت و محیط‌های مجازی دانشگاه تهران»، *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱، (۶)، ۲۷-۳۶.
- فاضلی، نعمت‌الله و طالبیان، حامد (۱۳۹۱) «مصرف فرهنگی اینترنت و شکل نگرفتن هویت مجازی (مردم‌نگاری دانشجویان سه دانشکده ارتباطات، عمران و معماری)»، *مطالعات فرهنگ ارتباطات*، ۳، (۱۳)، ۵۵-۹۰.
- فدرستون، میک (۱۳۸۰) «زندگی قهرمانی و زندگی روزمره»، ترجمه هاله لاجوردی، *ارغنون*، ۴، (۵)، ۱۵۹-۱۸۶.
- فریزی، دیوید (۱۳۸۶) گئورگ زیمل، ترجمه شهناز مسمی‌پرست، تهران: ققنوس.
- فوکو، میشل (۱۳۸۹) سوژه و قدرت، در میشل فوکو: فراسوی ساخت‌گرایی و هرمنیوتیک، هیوبرت

- دریفوس و پل رابینو، ترجمه حسین بشیریه، تهران: نشر نی.
- کاظمی، عباس (۱۳۹۲) پرسه‌زنی و زندگی روزمره، تهران: نشر فرهنگ جاوید.
 - ----- (۱۳۸۴) «پروپلماتیک زندگی روزمره در مطالعات فرهنگی و نسبت آن با جامعه ایران»، *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، (۴)، ۹۷-۱۲۲.
 - کوشا، کیوان (۱۳۸۰) «اینترنت در خدمت توسعه فرهنگی: پژوهشی درباره اطلاعات فرهنگی ایران در محیط وب»، *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲، (۱۲)، ۱۰۴-۱۲۲.
 - گافمن، اروینگ (۱۳۹۱) نمود خود در زندگی روزمره، ترجمه محسن کیانیپور، تهران: مرکز.
 - لاجوردی، هاله (۱۳۸۴) «نظریه‌های زندگی روزمره»، *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۲، (۱۱)، ۱۲۳-۱۴۰.
 - ----- (۱۳۸۸) زندگی روزمره در ایران مدرن، تهران: ثالث.
 - محسنی، منوچهر، دوران، بهزاد و سهرابی، محمدهادی (۱۳۸۵) «بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی نتهای تهران)»، *جامعه‌شناسی ایران*، ۱، (۷)، ۷۲-۹۵.
 - معینی‌علمداری، جهانگیر (۱۳۸۴) «هویت و مجاز: تأثیر هویتی اینترنت»، *مطالعات ملی*، ۴، (۶)، ۱۰۷-۱۲۴.
 - منتظر قائم، مهدی و شاه‌قاسمی، احسان (۱۳۸۷) «اینترنت و تغییر اجتماعی در ایران: نگاهی فراه‌تحلیلی با تأکید بر جوانان»، *جامعه‌شناسی ایران*، ۳، (۹)، ۱۲۰-۱۴۲.
 - مهدی زاده، محمد (۱۳۹۱) نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، تهران: نشر آگاه.
 - میناوند، محمدقلی (۱۳۸۷) «مقدمه‌ای بر اینترنت و توسعه‌سیاسی (حوزه عمومی در فضای سایبرنتیک)»، *سیاست*، ۶، (۴)، ۲۵۳-۲۷۶.
 - نوکریزی، محسن (۱۳۷۹) «اینترنت در خدمت توسعه فرهنگی، اینترنت برای همه»، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲، (۱۰)، ۵۸-۵۹.
 - هایدگر، مارتین (۱۳۹۰) هستی و زمان، ترجمه سجاد جمادی، تهران: ققنوس.
 - Bednall, John. (2006). "Epoche and Bracketing within the Phenomenological Paradigm". *Issues in Educational Research*, 16(2), 123-138.
 - Beech, Ian. (1999). "Bracketing in Phenomenological Research". *Nurse Researcher*, 6(3), 35-51.
 - Castells, M. (2003). *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Taylor & Francis.
 - Castells, M. (1999). *Information Technology, Globalization and Social Development*. United Nations Research Institute for Social Development Geneva Press. Switzerland.
 - Chaney, D. (1996). *Lifestyles*. Psychology Press.
 - Christophers, Brett. (2007). "Ships in the Night Journeys in Cultural Imperialism and Postcolonialism". *International Journal of Cultural Studies*. 302-283, (3)10.
 - Creswell, J. W. (2012). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. London: Sage publications.
 - Deflem, Mathieu. (2003). "The Sociology of the Sociology of Money Simmel and the Contemporary Battle of the Classics". *Journal of Classical Sociology*, 3(1), 67-96.
 - Duggan, M., & Brenner, J. (2013). *The Demographics of Social Media Users, 2012*. Pew Research Center's Internet & American Life Project Press.

- Fallows, D.(2004). *The Internet and Daily Life: Many Americans Use the Internet in Everyday Activities, but Traditional Offline Habits Still Dominate*. Pew Internet & American Life Project Press.
- Fiske, John .(1989). *Reader the Popular*, Boston, USA: Unwin, Hyman, Inc.
- Gardiner, Michael .(2002). *Critiques of Everyday Life: an Introduction*. London: Routledge.
- Gullestad, Marianne .(1991). "The Transformation of the Norwegian Notion of Everyday Life". *American Ethnologist*, 18(3), 480-499.
- Hamburger, Yair Amichai, & Ben-Artzi, Elisheva .(2000). "The Relationship Between Extraversion and Neuroticism and the Different Uses of the Internet". *Computers in Human Behavior*, 16(4), 441-449.
- Hampton, Keith, Goulet, Lauren Sessions, Rainie, Lee, & Purcell, Kristen .(2011). "Social Networking Sites and Our Lives". Retrieved July 12, 2011 from.
- Held, David .(1999). *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Stanford: University Press.
- Highmore, Ben .(2002). *Everyday Life and Cultural Theory: An Introduction*, Routledge.
- Kraut, Robert, Patterson, Michael, Lundmark, Vicki, Kiesler, Sara, Mukophadhyay, Tridas, & Scherlis, William .(1998). "Internet Paradox: A social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?", *American psychologist*, 53(9), 1017.
- Lefebvre, H. (2002). *Critique of Everyday Life*. Verso Press.
- Foucault , Michel .(1984). *What is an Author? The Foucault Reader*, New York: Pantheon Books.
- Moustakas, Clark .(1994). *Phenomenological Research Methods*, London: Sage Publications.
- Pallen, M. (1995). *Guide to the Internet: the World Wide Web*. *BMJ*, 9(311), 1556-1552.
- Purcell, K, Buchanan, J., & Friedrich, L.(2013). *The Impact of Digital Tools on Student Writing and How Writing is Taught in Schools*. Pew Research Center.
- Rainie, L., Purcell, K., & Smith, A.(2011). *The Social side of the Internet*. Pew Internet and American Life Project Press.
- Rheingold, H. (1993). *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. MIT Press.
- Sanders, Christopher E, Field, Tiffany M, Diego, Miguel, & Kaplan, Michele .(2000). "The Relationship of Internet use to Depression and Social Isolation among Adolescents". *Adolescence*, 35(138), 237-242.
- Sheringham, M.(2006). *Everyday life: Theories and practices from Surrealism to the Present*. Oxford University Press.
- Simmel, G. (1950). The Stranger. *The Sociology of Georg Simmel*, 402-408.
- Simmel, G. (1957). Fashion. *American Journal of Sociology*, 541-558.
- Simmel, G., & Jacobson, C .(1965). The poor. *Social Problems*, 118-140.
- Van Manen, M. (1990). *Hermeneutic Phenomenological Reflection Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. SUNY Press.